

BOTANICKÁ ZAHRADA LÉČIVÝCH ROSTLIN

Hradec Králové

Součástí lidové a přírodní medicíny jsou od nepaměti léčivé rostliny, které často hrají nezastupitelnou roli i při výrobě moderních léčiv. Proto má také Farmaceutická fakulta v Hradci Králové vlastní botanickou zahradu, v níž místo orchidejí rozkvétají možná méně elegantní, ale rovněž krásné a užitečné byliny. Areál, o jehož existenci nemá řada obyvatel města ani tušení, slouží hlavně vědeckým a studijním účelům, ale ve vegetačním období je přístupný také všem zájemcům o nevšední botanické zážitky.

V dřívějších dobách byly léčivky jediným zdrojem látek, které měly blahodárný a ozdravný účinek na lidský organismus a využívaly se pro výrobu čajů, mastí či tinktur, jejichž recepty se předávaly z generace na generaci. Rostliny se tehdy získávaly především sbíráním, ale už ve středověku se začaly

▼ *Cykas japonský ve sbírkovém skleníku.*

objevovat snahy o jejich pěstování a šlechtění. V 11. až 14. století, kdy vznikaly významné evropské univerzity v Bologni, Salamance, Montpellieru, Padově, Coimbre a Praze, byla výuka farmacie soustředěna na lékařských fakultách, jejichž rektori kontrolovali doktory i cechy lékárníků. V roce 1241 pak římský císař Fridrich II. Štaufský rozdělil dekretem léčitelsví na dva samostatné obory, medicínu a farmacii, a tím umožnil jejich intenzivnější rozvoj. Při evropských univerzitách vyrůstaly zahrady léčivých rostlin využívané při výuce studentů, kteří čerpali poznatky rovněž z knižních děl významných botaniků, například z herbáře věhlasného renesančního lékaře Pietra Andrey Mattioliho.

V Praze dlouho probíhala výuka jen s využitím zahrad movitých pražských lékárníků, neboť Karlova univerzita podle dochovaných informací vlastní zahradu neměla. Až kolem roku 1752 začal o její založení usilovat profesor lékařství a botaniky Scotti de Compostella a o tři roky později jeho plán realizoval jeho kolega a rektor Bohumír Mikan. Po roce 1918 pak prošla výuka farmacie v tehdejší Československu bouřlivým vývojem – obor byl nejprve zrušen, roku 1948 obnoven a o dva roky později přenesen na Masarykovu univerzitu v Brně, jejíž farmaceutická fakulta byla roku 1960 sloučena s bratislavskou. K obnovení oboru na Karlově univerzitě došlo až roku 1969 vytvořením nové farmaceutické fakulty v Hradci Králové.

Tamní botanická zahrada léčivých rostlin byla založena roku 1970 ve velmi skromných podmínkách na pronajatém pozemku s rozlohou několika málo arů. Postupem času se však ukázala jako provozně nevyhovující a roku 1992 byla o několik desítek metrů dále založena současná zahrada s rozlohou 2,5 hektaru, do níž byly z té původní přeneseny všechny kultury rostlin a která bude mít od roku 2016 nový oficiální název *Zahrada léčivých rostlin Univerzity Karlovy v Praze, Farmaceutické fakulty v Hradci Králové*. Do vínku dostala hned několik cílů – slouží zejména studentům při výuce praktických cvičení z různých předmětů a jako

▲ *Záhony s léčivými rostlinami brzy na jaře (farmakobotanický systém).*

vědecko-výzkumné pracoviště pracovníků kateder a doktorských studentů. Významným posláním je také její osvětově-vzdělávací činnost pro veřejnost, která zpravidla probíhá formou odborných přednášek a prohlídek expozic, a důležitá je také komerční aktivita zahrady spočívající v prodeji přebyteků léčivých a aromatických rostlin. Díky tomu si zde mohou návštěvníci pořídit sazenice bylin pocházejících z evropských i mimoevropských oblastí, které jinak nejsou běžně k sehnání.

Expozice bylin, keřů a stromů je v areálu rozdělena do několika částí. V poznávacím úseku si můžete prohlédnout přibližně 290 druhů evropských rostlin roztríděných podle čeledí a v úseku jedovatých rostlin asi 70 druhů převážně středo- a západoevropské flóry. Patří k nim rostliny, které se dříve používaly při léčení, například oměj šalounek, dřítál obecný či rulík zlomocný, případně druhy využívané i v dnešní době, jako je třeba mák setý či náprstník vlnatý, a též rostliny travičské, například bohlav plamatý a skočec obecný. V době psaní tohoto textu se zakládal také nový úsek léčivek pocházejících z různých geografických oblastí světa, které jsou v našich podmínkách pěstovatelné a využitelné. Zmínku si zaslouží například magnolka čínská, šišák bajkalský a morušovník bílý, s nimiž

se můžete běžně setkat v různých komerčních produktech, zejména v podobě fytofarmak a doplňků stravy.

Další část botanické zahrady představuje tzv. fytotherapeutický systém, zahrnující zhruba 130 druhů nejdůležitějších léčivých rostlin vysázených podle jejich použití v medicíně. Pomáhají hlavně při léčbě chorob nervového, srdečního, dýchacího a trávicího systému, k ovlivňování metabolismu, k mírnění gynekologických potíží, při léčbě onemocnění kůže a zánětlivých stavů a též pro posílení imunity nebo snížení vlivů stresových faktorů na lidský organismus. V navazujícím úseku si pak můžete prohlédnout nejvýznamnější užitkové rostliny. Jejich obsahové látky se používají jako léčiva či jako surovina pro výrobu doplňků stravy, jejichž úkolem je harmonizovat lidský metabolismus. V této části se můžete dozvědět spoustu zajímavých informací o běžných rostlinách, jako jsou různé česneky, papriky, tykvovitě a brukvovitě zeleniny či rozličné druhy řepy.

V areálu je také část s dvěma monotematickými úseky, z nichž první slouží výzkumným účelům katedry farmaceutické botaniky a druhou tvoří záhony pro studentské pěstitelské experimenty v rámci předmětu produkce léčivých rostlin.

▲ Pohled na sbírkový skleník z expozice jedovatých rostlin.

Nepřehlédnutelnou součástí zahrady je zmíněný sbírkový skleník. Jsou v něm umístěny významné byliny pocházející z tropických a subtropických oblastí, o nichž vám více prozradí odborný výklad průvodce. A spoustu zajímavých informací se v budoucnu dozvíte také z připravované *Farmaceutické naučné stezky*, jejíž trasa spojí budovu fakulty se zahradou a bude zaměřena především na představení oboru farmacie.

Královéhradeckou botanickou zahradu najdete asi 200 m od budovy farmaceutické fakulty v blízkosti tzv. Pajkrovy flošny, pozůstatku vnějšího

Praktické informace

Botanická zahrada léčivých rostlin

Farmaceutická fakulta UK v Hradci Králové
Pajkrova flošna 167/1 (adresa zahrady)
Heyrovského 1203 (korespondenční adresa)
500 03 Hradec Králové
tel.: 495 067 443, 734 392 766
e-mail: chlebkoa@faf.cuni.cz
www.faf.cuni.cz/botanicka-zahrada

Návštěvní doba:

duben–říjen: po–pá 7.00–16.00 hod.

O víkendů a pro hromadné návštěvy je botanická zahrada přístupná po předchozí dohodě.

Infocentrum

Eliščino nábřeží 626
500 02 Hradec Králové
tel.: 495 534 482
e-mail: icko@ic-hk.cz
www.ic-hk.cz

opevnění města jihovýchodně od historického centra. Nabízí nejen setkání se zajímavými zástupci flóry a poučení o jejich účincích, ale také chvíle relaxace, třeba na střešní zahradě nebo na některém z odpočívadel rozmístěných v celém areálu. Jeho část byla dříve zahradnictvím, takže tu najdete dostatek zeleně i klidná a tichá zátíší, kde se líbí též koroptvím, bažantům a kachnám obývajícím malá jezírka.

HRADEC KRÁLOVÉ

Dominantou Velkého náměstí v historickém centru města je katedrální kostel sv. Ducha z doby kolem roku 1307, jedna z nejvýznamnějších památek gotické cihlové architektury u nás. V letech 1864–1876 byl regotizován podle plánů Františka Schmoranze a počátkem 20. století upravován architektem Ludvíkem Láblerem. V jeho sousedství se tyčí Bílá věž, renesanční městská zvonice, postavená v letech 1574–1589, jejíž ochoz nabízí krásný výhled na město. Navazuje na ni barokní kaple sv. Klimenta, jeden z nejstarších kostelů v Čechách, zmiňovaný již roku 1134. Z dalších staveb na náměstí si můžete prohlédnout starou radnici z poloviny 14. století, později klasicistně upravenou, budovu biskupské rezidence z let 1709–1716 a renesanční dům U Špuláků. Kostel Nanebevzetí Panny Marie vystavěli v letech 1654–1666 jezuité a v 18. století získal barokní podobu. Proti němu se nachází budova Galerie moderního umění z let 1911–1912. Prostor Velkého náměstí zdobí mariánský sloup z roku 1716 a na přilehlém Malém náměstí je kašna se sochou sv. Jana Nepomuckého. Obě pak lemují řada historických měšťanských domů. Na Eliščině nábřeží stojí modernistická budova Muzea východních Čech, která vznikla v letech 1906–1912 podle návrhu architekta Jana Kotěry. Funkcionalistické městské lázně od Oldřicha Lisky byly vybudovány v letech 1932–1933 a koncem 20. století byl jejich interiér upraven na akvapark. K unikátním památkám patří rovněž secesní vodní elektrárna od Františka Sandera, nazývaná lidově Hučák, která vznikla v letech 1909–1911 (viz *Toulavá kamera 10*, kapitola *Hučák*). Zajímavá je také konstruktivistická budova Sboru kněze Ambrože v Ambrožově ulici, dílo Josefa Gočára z let 1926–1927. Z původního městského opevnění se při Brněnské ulici dochovaly dvě flošny – Pajkrova a Pivovarská.

Přístup

Do Hradce Králové vede z Prahy dálnice D11/E67, od Jičína a Vysokého Mýta silnice č. 35/E442, z Pardubic silnice č. 37 a z Náchoda silnice č. 33/E67. Město leží na železničních tratích č. 020 (Velký Osek – Hradec Králové – Choceň), č. 031 (Pardubice – Hradec Králové – Jaroměř) a č. 041 (Hradec Králové – Jičín – Turnov). Zahrada léčivých rostlin je přístupná trolejbusy č. 1, 2 (stanice Heyrovského nebo Hotel Garni), autobusy MHD č. 9, 16, 24 (stanice Fakultní nemocnice B), pěšky nebo autem (ulice Botanická).

▲ *Gossypium herbaceum* čili bavlník bylinný.

